

EGY KORTÁRS, KÉT KLASSZIKUS PÉCSRŐL

Woody Allen: *Játszd újra, Sam!*, Szücs Zoltán: *Addikt* – Pécsi Nemzeti Színház; Émile Ajar: *Előttem az élet* – Pécsi Harmadik Színház

A *Játszd újra, Sam!* Woody Allen klasszikus vígjátéka, a darab ősbemutatóját 1969-ben tartották New Yorkban, majd 1972-ben film is készült belőle Herbert Ross rendezésében a később az *Annie Hall*-lal Oscar-díjat nyerő trióval, Woody Allen, Diane Keaton és Tony Roberts főszereplésével. Magyarországon is páratlan sikerrel fut az előadás, a Vígszínház 1983 novemberében óta tartja folyamatosan repertoáron a darabot Kern Andrással a főszerepben. Pécssett Szurdi Miklós rendezésében, Lipics Zsolt (Allen Felix), Györfi Anna (Linda Christie) és Vidákovics Szlávén (Dick Christie) szereplésével láthatja a közönség. A *Játszd újra, Sam!* részben a *Casablanca* parafrázisa, a pécsi előadás pedig, akárcsak a film, a Bogart-klasszikus epikus zárójelenetével kezdődik, melyet a kissé sablonosan berendezett, Bogart-plakátokkal dekorált hetvenes évekbeli New York-i értelmiségi lakásdíszlet lehúzott zsalugátereire vetítenek. A besötétített ablaksor mint vászon még egyszer megjelenik az előadás során, mikor a főhős volt felesége félrelépéséről fantáziál, képzelete pedig kivetül a falra. Allen folyamatosan pszichoanalitikushoz járó, neurotikus és szorongó filmkritikus, a legtipikusabb Woody Allen-karakter, akinek példaképe a *Casablancában* a Ricket alakító Humphrey Bogart, az ultramacsó, miközben az ő élete leginkább a fejében zajlik, „csak nézője az életnek”. Ez a folyamatos reflexió és önreflexió pedig kivetül a színpadra, megelevenedik és dinamikát ad az amúgy sokszor statikus, inkább Woody Allen anekdota-estnek beillő előadásnak.

Lipics Zsolt nincs egyszerű helyzetben a szereppel, hiszen Woody Allen egyedi, nagyon markáns karaktere és alakításai élénken élnek a nézők fejében, Kern András pedig – mint Woody Allen magyar hangja és megtestesítője – több évtizede alakítja legendásan a szerepet, így elkerülhetetlen az összehasonlítás. A pécsi színész megoldásai sokszor manírosak, a figura ügyetlenkedő oldala sokkal inkább kidomborodik, az értelmiségi báj, ami a karakter vonzerejét adná, teljesen elveszik. Az „ördögöt”, az alfahím Bogartot Rázga Miklós alakítja, az orrhagon előadott szexista bölcsességek a karikírozott Bogarttól abszurd hangulatot kölcsönöznek a darabnak. „Nincs titok, kölyök. A nők pofonegyszerűek. Eggyel sem találkozam még, aki ne értett volna meg egy szájba vágást vagy egy golyót a 45-ösömből” – mondja, míg a másik oldalon kvázi angyalként a volt feleség (Stubendek Katalin) monologizál. A legerősebb jelenetek ezek az Allen fejében játszódó, megelevenedő fantáziaképek, melyekből folyamatos fókuszváltással lép ki és be, ezek közül is kiemelkedik az eszkimós epizód, mikor Allen, miután elcsábította legjobb barátja, Dick (Vidákovics Szlávén) feleségét, Lindát (Györfi Anna), elképzeli, hogy Dick hagyja ott Lindát és költözik az Északi Sarkra, gondjaira bízva a nőt.

A helyzet- és karakterkomikum az előadás során többé-kevésbé működik, ám inkább a Szeszélyes évszakokat idézi, mint Woody Allen ironikus, cinikus és fanyar világát. Az eredeti filmben megjelenő erős drámaiság azonban nem tud kibontakozni, pedig a *Játszd*

Játszd újra, Sam!

Játszd újra, Sam!

Játszd újra, Sam!

Játszd újra, Sam!

Játszd újra, Sam!

Játszd újra, Sam!

újra, Sam! a Woody Allen-i életmű egyik dramaturgiailag legjobban felépített darabja, a történetnek kerete és íve van, a karakterek belső motivációs rendszere jól felépített. Lipics Zsolt és Györfi Anna kettősének játékából azonban nem tud megszületni a dráma, a szerelem nem bontakozik ki a szereplők között, a Dicket alakító Vidákovics Szlávén pedig szintén inkább csak egy skiccszerű üzletember-paródia, aki a humor szintjén működik, de érzelmeket nem közvetít. Ezért Allen végső, nagy döntése, mikor Bogarttá lényegülve újrajátssza a *Casablanca* zárójelenetét és lemond a szerelméről a férfibarátság oltárán, szintén súlytalan lesz, a figurában látványosan nem változik meg semmi. Ezt a súlytalanságot erősíti a darab lezárása is, amikor a könnyes búcsú és a nagy szerelem elengedése után még a reptéren megjelenik egy újabb nő, akivel lehet folytatni a végtelen, kudarcba fulladó próbálkozások sorát.

*

A Pécsi Nemzeti Színház 2016/2017-es évadának legtöbb visszhangot kiváltó előadása Szücs Zoltán *Addictus* című, 2013-as színdarabja alapján készült. A szerző maga is politoxikomán-függő, aki terápiás jelleggel kezdett alkotni a felépülési folyamat részeként, s mára több mint tíz színművet jegyez. A dráma egy nagyváros melletti falu bentlakásos rehabilitációs intézetében játszódik, mely a Pécs környéki hasonló intézmények miatt mindenkinek egyszerre ismerős és ismeretlen világ, már a lokális közelség okán sem távolíthatja el magát a néző a függőségről, függőségeinkről szóló történettől. Az előadás díszlete, Erdős Júlia Luca munkája letisztult, minimalista, színhasználatát egységes, mindent dominál a sárga, ezzel a gesztussal pedig elemeli a teret a realista ábrázolásmódtól, ahogy a bentlakásos élet is elválk a külvilág valóságától. A rehabon a tizenkét lépéses program jegyében folyik az addiktológiai terápia, mely a belátástól az önvizsgálaton át a spirituális ébredésig tart. „Mi itt ragaszkodunk a három alapelvhez, azaz: őszinteség, nyitottság, hajlandóság. Minket nem érdekel, hogy mit csináltál a múltban, csak az, hogy mi hogy tudunk segíteni. De aki visszaesik, elmegy, aki megszegi a hárszabályokat, az elmegy, és aki átbasz, az is elmegy!” – adja meg az alaphangot Ákos, a terapeuta, szintén tünnetmentes szerhasználó, akit Vidákovics Szlávén alakít. A bentlakásos intézet függői Köles Ferenc (Gabi), Darabont Mikold (Kriszta), Tóth András Ernő (Karesz), Szabó Márk József (Zsolti), Baki Dániel (Lacika), Vlasits Barbara (Kata), Urbán Tibor (Robi), Stubendek Katalin (Bea).

Az előadás központi figurája Gabika, akinek szenvedés-, függőség- és józanságtörténetéből a legtöbbet kapunk. Köles Ferenc hitelesen alakítja az elvonási tünetektől fizikailag is meggyötört, szellemileg pedig leépuult drogot. Az ő története mellett Lacika, az árva parasztfiú sorsába és élettörténetébe kapunk mélyebb betekintést, az őt meglátogató plébános (Stenczer Béla) olyan protektív faktorként jelenik meg a fiú számára, mely reményt adhat a tartósan szerhasználatmentes életre. Baki Dániel tájszólása néhol idegesítő, ám a figura megformálása többdimenziós, Köles Ferencel közösen viszik hátukon az előadást. A többi bentlakó háttéréről, családjáról csak leltárszerű felsorolást kap a néző, a megjelenő szerelmi szál pedig szinte a semmiből tűnik elő. Mivel a legtöbb szereplőről csak szerhasználati címkeket kap a közönség, velük sokkal nehezebb azonosulási pontot találni, vázlat-szerűek maradnak a figurák. A fiatal, jól szituált, fővárosi drogfüggő lány édesanyja szerepében üdítő színfolt Füstí Molnár Éva, aki példásan hozza a társadalom zsigerből elfojtó és tagadó szövegeit: „Egy kicsit túlpörgetted magad, és itt pihensz. Drogfüggő... ne legyél nevenséges... egy ilyen szép és okos lány nem lesz drogfüggő. Nagy volt a stressz, és nagyok voltak az elvárások. Ennyi. Drogfüggő...? Úristen, soha többé ne mondd ezt!” A pszichedelikusnak szánt epizódok és a zenés jelenetek kevésbé sikerültek, a realista játékmód nem teremti meg a kellő atmoszférát a lebegéshez, a zenehasználat pedig sokszor sablonos, és csak illusztratív funkcióval bír. A dráma a függőség ciklikusságát és a függők hullám-

Addikt

Addikt

Addikt

Addikt

Addikt

Addikt

vasútszerű életét jól szemlélteti, ahogy hitelesen írja le a rehabilitációs intézet szabályait, belső folyamatait is. Ám a korábban már említett sablonosság és a személyes történetek kibontásának hiánya odáig vezet, hogy az előadás központi tragédiája bár a helyzet természetéből fakadóan benne van a levegőben, mégis előkészítetlen marad, mert az előadás túl keveset árul el Kriszta (Darabont Mikold) személyes történetéről, az információk szűkössége pedig átélhetetlenné teszi az elvesztése miatt érzett katarzist.

*

Romain Gary (Émile Ajar) Magyarországon 1977-ben megjelent kultuszregényét itthon először a Rózsavölgyi Szalon vitte színre Alföldi Róbert rendezésében. Az ősbemutatót követően idén áprilisban Pécsen is debütált a színpadi adaptáció (fordította: Bognár Róbert, színpadra alkalmazta: Lőrinczy Attila), melyet Vincze János rendezett a Pécsi Harmadik Színházban. A hetvenes évek francia társadalmának periferiáján játszódó történet az arab árváról, a kiüregedett prostituált, zsidó nevelőanyjáról és a szenegáli transzvesztitáról erős tükröt mutat a jelen Európájának az elfogadásról és befogadásról, valamint annak hiányáról. Az erőteljes, sűrű előadás minimalista díszlettel és egyszerű kelléktárral játszódik; a dráma tere a regényhez képest beszűkül az „illegális kurvagyerek-őrző” Rosa mama lakására, a külső helyszínek történései és az ott megjelenő karakterek is elmaradnak vagy csak említés szintjén jelennek meg. A darabban mindössze négy szereplő játszik: Momó (Tatai Gergő), Rosa mama (Füsti Molnár Éva), Lola asszony (Götz Attila) és Kadir Juszeff (Bánky Gábor), a regénybeli történeteszálak lecsupaszítása viszont a dráma előnyére válik. A lakás egy méretes székéből és egy fésülködőasztalból áll, a falra esetlen művirágokat szegeztek, ezzel a gesztussal idézőjelbe téve Momo leírását, mely szerint Rosa mama teletette virággal a lakást, hogy csinosabb legyen körülötte, mert a nyomor és rothadás nem lett csinosabb a művirágoktól.

A dráma a fiatal Mohamed többször hangoskönyvszerű monológjaiból, valamint párbeszédés epizódokból és az ezeket összekötő transzvesztita énekszámokból áll össze. Lola asszony, a szenegáli „buzimaca” a szétnyíló díszletből mint egy szekrényből előadott műsora először szórakoztató és vicces, Götz Attila Lolája, az „álmok teremtménye” azonban sajnos énekesnőként csak egyszeri poénként működik, a második, harmadik szám már nem árnyalja a karaktert és nem tesz hozzá a darabhoz sem, csak zenés átkötésként működik két jelenet között. A karikatúraszerű transzvesztita-megformálásból Götz csak néhányszor lép ki, a Momóval való interakciójában pillanatokra jelenik meg a monológban leírt Lola asszony: „Nem fogok virágot vinni a sírjára, de szenegáli férfiban sose láttam Lola asszonyhoz fogható családányát, tényleg kár, hogy a természet meggátolta. Igazságtalanság érte őt, és boldog kiskrapekok veszték el benne.” Füsti Molnár Éva Rosa mamaként, akárcsak a Harmadik Színház *Piszkavas* című előadásában Maget alakítva, a darab nagy részét a trónszerű székében tölti szenilis, egyre rosszabb állapotban lévő öregasszonyként. És bár a két karakterben közös a komikum és a tragikum finom egyensúlya, valamint a sorsuk (meggyilkolják őket), a McDonagh-dráma rosszindulatú, a saját gyermeke létét megkeserítő, a túlélési ösztön által hajtott, az életbe kapaszkodó figurája helyett az *Elöttem az életben* egy szeretetlenni ősanját kapunk Füstitől. Rosa mama egyszerre retteg az életben maradáستól és a „spenótléttől”, valamint attól, hogy magára hagyja a gondjaira bízott kisfiút, egyben utolsó támaszát. A dráma fő dinamikáját az adja, hogyan fordul át a két főhős viszonya, hogyan lesz Rosa mamából kiszolgáltatott, legtöbbször magatehetetlen „gyermek”, és hogyan nő fel Momo, és válik saját nevelőanyja gondozójává. Tatai Gergő meggyőzően alakítja az arab kisfiút, akiben a nagyon gyermeki és ártatlan vonások mellett koravén bölcsesség és filozofikuság is megjelenik. Kevésbé működik Kadir Juszeff (Bánky Gábor) epizódja, melyben a hörgő, mániákus, börtönviselt apa túljátszásával az idegesítő figura komikuma tud csak

Előttem az élet

Előttem az élet

Előttem az élet

Előttem az élet

Előttem az élet

Előttem az élet

kidomborodni, halálakor nem történik semmilyen tragikus veszteség. Rosa mama halála és az azt felvezető jelenet katarzisa viszont fel tud épülni a Momo és Rosa között lévő egymásra utaltságból, szeretetből és kölcsönös gondoskodásból.

Játszd újra, Sam! Írta: Woody Allen. Fordította: Földényi F. László. Rendező: Szurdi Miklós. Szereplők: Lipics Zsolt (Allen Felix), Gyöfi Anna (Linda Christie), Vidákovics Szláven (Dick Christie), Studendek Katalin (Nancy), Rázga Miklós (Humphrey Bogart), Kulcsár Viktória (Sharon Lake, Vanessa, Öngyilkos lány), Vlasits Barbara (Sharon fantázia, Gina, Disco lány, Barbara). Díslettervező: Bátonyi György. Jelmeztervező: Fekete Mónika. Ügyelő: Markó Rita. Súlyó: Tulik Tímea. Rendezőasszisztens: Ahmann Tímea. Bemutató: 2016. május 27.

Addikt (Sziucs Zoltán Addictus című színdarabja nyomán írja Anger Zsolt és a társulat). Rendező: Anger Zsolt Szereplők: Köles Ferenc (Gabi), Darabont Mikold (Kriszta), Kakasy Dóra (Kriszta), Vidákovics Szláven (Ákos), Tóth András Ernő (Karesz), Szabó Márk József (Zsolti), Baki Dániel (Lacika), Vlasits Barbara (Kata), Urbán Tibor (Robi), Studendek Katalin (Bea), Füsti Molnár Éva (Kata anyja), Stenczer Béla (Feri atya), Bánky Gábor (Körzeti rendőr). Díslettervező: Erdős Júlia Luca. Jelmeztervező: Fekete Kata. Ügyelő: Krajcsovics Csaba. Súlyó: Schrämpf Mária. Rendezőasszisztens: Frank Fruzsina. Bemutató: 2016. október 8.

Előttem az élet. Írta: Émile Ajar. Fordította: Bognár Róbert. Színpadra alkalmazta: Lőrinczy Attila. Rendező: Vincze János. Szereplők: Tatai Gergő (Momo), Füsti Molnár Éva (Rosa), Götz Attila (Lola), Bánky Gábor (Juszeff). Játéktér: Vincze János és ifj. Vata Emil. Zenei felvétel: Horváth Krisztián. Rendezőasszisztens: A. Bokor Mangi. Hang: Szabó Gyula. Fény: Hegedüs Róbert. Technikai munkatársak: Adonics Attila, Kolonics Gábor, Ludvig Gábor, Mátrai Klára. Bemutató: 2017. április 4.